

OBSAH

ÚVOD – ŽIVOT V ANTROPOCÉNU	13
I. STAV SVĚTA: SOCIÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ SITUACE.....	15
1. VYBRANÉ GLOBÁLNÍ SOCIÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ UKAZATELE.....	16
1.1. CHUDOBA.....	16
1.2. NEDOSTATEK/NADBYTEK POTRAVY	18
1.3. AIDS A MALÁRIE	22
1.4. RŮST POČTU OBYVATEL	26
1.5. MĚŘENÍ SPOLEČENSKÉHO ROZVOJE V ENVIRONMENTÁLNÍ PERSPEKTIVĚ	30
1.5.1. <i>Koncept koblíhové ekonomiky.....</i>	<i>31</i>
1.6. PLANETÁRNÍ (ENVIRONMENTÁLNÍ) MEZE.....	32
1.6.1. <i>Globální klimatická změna.....</i>	<i>34</i>
1.6.2. <i>Snižování biodiverzity</i>	<i>44</i>
1.6.3. <i>Narušování ozónové vrstvy Země.....</i>	<i>49</i>
1.6.4. <i>Okyselování oceánů</i>	<i>52</i>
1.6.5. <i>Spotřeba dusíku a fosforu</i>	<i>54</i>
1.6.6. <i>Změny využívání krajiny.....</i>	<i>56</i>
1.6.7. <i>Spotřeba sladké vody</i>	<i>59</i>
1.6.8. <i>Atmosférické aerosoly.....</i>	<i>63</i>
1.6.9. <i>Nové entity (chemické znečištění, plasty).....</i>	<i>65</i>
? <i>Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	<i>67</i>
II. PŘÍČINY ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE	69
2. ANTROPOLOGICKÉ A EVOLUČNĚ-PSYCHOLOGICKÉ URČENÍ LIDSKÉHO VZTAHU K PŘÍRODĚ.....	70
2.1. DANOSTI FYLOGENETICKÉ POVAHY.....	70
2.2. VLASTNOSTI TYPICKY LIDSKÉ	73
? <i>Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	<i>73</i>
3. RYSY KŘESŤANSTVÍ SPOJOVANÉ S ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZÍ.....	74
3.1. ANTROPOCENTRISMUS A VYDĚLENÍ ČLOVĚKA Z ŘÁDU PŘÍRODY	74
3.2. RYSY KŘESŤANSTVÍ NADĚJNÉ PRO ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE	75
3.3. ZELENÁJÍCÍ SE CÍRKEV.....	76
? <i>Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	<i>78</i>
4. BĚH SVĚTA DANÝ EKOLOGICKÝMI ZÁKONITOSTMI	79
4.1. EKOSYSTÉM.....	79
4.2. EKOLOGICKÁ STABILITA.....	80
4.2.1. <i>Homeostáza, homeorhéza a zpětné vazby</i>	<i>80</i>
4.3. POTRAVNÍ ŘETĚZCE A PYRAMIDA	83
4.4. TYPY RŮSTU A JEJICH DŮSLEDKY	83
4.5. VÝVOJ EKOSYSTÉMŮ A ŽIVOTNÍ STRATEGIE ORGANISMŮ	84

4.6.	AUTOLIMITACE V LIDSKÉ SPOLEČNOSTI	85
4.7.	VÝZNAM EKOSYSTÉMŮ	85
4.8.	VZTAH ČLOVĚK – EKOSYSTÉMY	87
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?.....	90
5.	OD EKOLOGIE K ENVIRONMENTALISTICE.....	91
5.1.	POJMY EKOLOGIE, ENVIRONMENTALISTIKA A ENVIRONMENTALISMUS	91
5.2.	NÁSTUP A LEGITIMIZACE ENVIRONMENTALISTIKY	91
5.2.1.	<i>Historie využívání a nadužívání služeb ekosystémů.....</i>	<i>92</i>
5.2.2.	<i>Projevy environmentální krize ve společnosti.....</i>	<i>94</i>
5.2.3.	<i>Pád Západořímské říše a varování pro dnešní společnost</i>	<i>95</i>
5.2.4.	<i>Charakteristiky společností na hranici úpadku</i>	<i>96</i>
5.2.5.	<i>Meze růstu.....</i>	<i>98</i>
5.3.	MOŽNÉ REAKCE NA GLOBÁLNÍ VÝZVY	99
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?.....	100
III.	UDRŽITELNÝ ROZVOJ JAKO ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE	101
6.	VÝVOJ A CHARAKTERISTIKA KONCEPTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	102
6.1.	VÝVOJ DO ROKU 1987	102
6.2.	TŘI PŘELOMOVÉ UDÁLOSTI V ROCE 1972 A VÝVOJ DO ROKU 1987	104
6.3.	ROK 1987 A NÁSLEDNÝ VÝVOJ.....	105
6.4.	CHARAKTERISTIKA KONCEPTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	108
6.4.1.	<i>Principy udržitelného rozvoje.....</i>	<i>109</i>
6.5.	UDRŽITELNÝ ROZVOJ NA GLOBÁLNÍ ÚROVNI.....	110
6.5.1.	<i>Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji (1992).....</i>	<i>111</i>
6.5.2.	<i>Agenda 21 (1992)</i>	<i>111</i>
6.5.3.	<i>Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals, MDGs, 2000–2015).....</i>	<i>111</i>
6.5.4.	<i>Implementační plán (2002).....</i>	<i>112</i>
6.5.5.	<i>The Future We Want (2012).....</i>	<i>112</i>
6.5.6.	<i>Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, SDGs, 2015–2030)</i>	<i>112</i>
6.6.	ÚROVEŇ EU	113
6.6.1.	<i>Obnovená strategie udržitelného rozvoje (2006).....</i>	<i>114</i>
6.6.2.	<i>Evropa 2020 (2010).....</i>	<i>114</i>
6.6.3.	<i>Green Deal – Zelená dohoda pro Evropu (2019).....</i>	<i>115</i>
6.7.	UDRŽITELNÝ ROZVOJ NA ÚROVNI ČR.....	119
6.7.1.	<i>Rada vlády pro udržitelný rozvoj.....</i>	<i>119</i>
6.7.2.	<i>Strategický rámec Česká republika 2030</i>	<i>119</i>
6.7.3.	<i>Místní Agenda 21.....</i>	<i>120</i>
6.8.	HODNOCENÍ UDRŽITELNOSTI ROZVOJE – INDIKÁTORY	122
6.8.1.	<i>Úroveň OSN.....</i>	<i>123</i>
6.8.2.	<i>Národní úroveň.....</i>	<i>124</i>
6.8.3.	<i>Ekologická stopa.....</i>	<i>124</i>
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?.....	126
7.	ENVIRONMENTÁLNÍ ROZMĚR ZEMĚDĚLSTVÍ.....	127
7.1.	ZEMĚDĚLSTVÍ X AGROEKOSYSTÉM.....	127
7.2.	FUNKCE ZEMĚDĚLSTVÍ.....	128

7.3.	PRŮMYSLOVÉ (INDUSTRIÁLNÍ) ZEMĚDĚLSTVÍ.....	128
7.3.1.	<i>Důsledky průmyslového zemědělství</i>	129
7.4.	UDRŽITELNÉ ZEMĚDĚLSTVÍ.....	130
7.5.	EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ.....	131
7.5.1.	<i>Podmínky pro ekologické hospodaření</i>	132
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	133
8.	ENVIRONMENTÁLNÍ SOUVISLOSTI VYUŽÍVÁNÍ ENERGIE.....	134
8.1.	SPOTŘEBA ZDROJŮ ENERGIE.....	134
8.2.	ENERGETICKÁ (ROPNÁ) KRIZE.....	136
8.3.	ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY VYUŽÍVÁNÍ NEOBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE.....	138
8.3.1.	<i>Fosilní paliva</i>	138
8.3.2.	<i>Jaderná energetika</i>	139
8.4.	SOUVISLOSTI VYUŽÍVÁNÍ OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE.....	141
8.4.1.	<i>Využívání obnovitelných zdrojů energie v ČR</i>	141
8.4.2.	<i>Biomasa</i>	143
8.4.3.	<i>Bioplyn</i>	143
8.4.4.	<i>Energie větru</i>	144
8.4.5.	<i>Sluneční energie</i>	145
8.4.6.	<i>Vodní elektrárny</i>	145
8.5.	ÚSPORY ENERGIE.....	146
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	148
9.	POTENCIÁL TECHNOLOGICKÝCH INOVACÍ V OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	149
9.1.	OBECNÉ PŘÍSTUPY K ELIMINACI PRŮMYSLOVÝCH HROZEB.....	150
9.1.1.	<i>Cirkulární ekonomika</i>	150
9.2.	UDRŽITELNÁ VÝROBA A JEJÍ NÁSTROJE.....	150
9.2.1.	<i>Značky a deklarace</i>	151
9.2.2.	<i>Hodnocení životního cyklu (Life Cycle Assessment – LCA)</i>	153
9.2.3.	<i>Společenská odpovědnost (Corporate Social Responsibility – CSR)</i>	154
9.2.4.	<i>EMAS a ISO 14001</i>	154
9.2.5.	<i>Integrovaný systém řízení (Integrated Management System – IMS)</i>	155
9.2.6.	<i>Nejlepší dostupné techniky (Best Available Techniques – BAT)</i>	156
9.3.	NÁRŮST INOVACÍ A DECOUPLING.....	156
9.4.	LIMITY TECHNOLOGICKÝCH ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍCH PROBLÉMŮ.....	159
9.5.	UDRŽITELNÁ SPOTŘEBA.....	159
9.5.1.	<i>Realizace environmentálně šetrného provozu a nakupování</i>	160
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	161
10.	SOUVISLOSTI MEZI EKONOMIÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ SITUACÍ.....	162
10.1.	DOKONALÝ TRH A JEHO DEFORMACE.....	163
10.2.	VÝHRADY ENVIRONMENTALISTŮ VŮČI SOUČASNÉ EKONOMICE.....	163
10.3.	VZÁCNOST A CENA V EKONOMICKÉ A EKOLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ.....	164
10.3.1.	<i>Hodnota statku</i>	164
10.3.2.	<i>Pokřivení cen</i>	165
10.3.3.	<i>Externality</i>	166
10.3.4.	<i>Internalizace externalit</i>	167

10.3.5.	<i>Problém společných (veřejných) statků</i>	168
10.4.	MOŽNOSTI A METODY OCEŇOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	169
10.4.1.	<i>Techniky na mikroekonomické úrovni</i>	169
10.4.2.	<i>Techniky na makroekonomické úrovni</i>	170
10.5.	NÁSTROJE POLITIKY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR	171
10.5.1.	<i>Normativní nástroje</i>	171
10.5.2.	<i>Ekonomické nástroje</i>	171
10.5.3.	<i>Koncepční nástroje</i>	172
10.5.4.	<i>Informační nástroje</i>	172
10.6.	INDIKÁTORY.....	172
10.7.	NEROVNOST MEZI BOHATÝMI A CHUDÝMI.....	174
10.8.	ROLE SPOTŘEBITELE	175
10.9.	ZELENÁNÍ EKONOMIKY	175
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?.....	176
11.	ENVIRONMENTÁLNĚ ORIENTOVANÉ INTERVENČNÍ PRÁVA.....	177
11.1.	NÁRODNÍ ZÁKONY V OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	177
11.2.	VYBRANÉ MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY	178
11.2.1.	<i>Ochrana ovzduší</i>	178
11.2.2.	<i>Ochrana klimatu</i>	179
11.2.3.	<i>Ochrana přírody a biodiverzity</i>	181
11.2.4.	<i>Ochrana před chemickým znečištěním</i>	182
11.2.5.	<i>Další úmluvy v oblasti ŽP</i>	183
11.3.	NOVOST A NESCHŮDNOST ENVIRONMENTÁLNÍCH PROBLÉMŮ V TRADIČNÍM POJETÍ PRÁVA.....	183
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly?.....	184
12.	ENVIRONMENTALISMUS A POLITIKA	185
12.1.	ENVIRONMENTALISMUS	185
12.1.1.	<i>Typy akcí environmentálních aktivistů</i>	186
12.2.	ENVIRONMENTÁLNÍ ORGANIZACE	187
12.3.	OTÁZKY ŽP V POLITICE.....	188
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?.....	188
13.	ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA – PŘEHODNOCENÍ VZTAHU ČLOVĚKA K ŽP	189
13.1.	ETIKA.....	189
13.1.1.	<i>Předpoklady morálního chování</i>	190
13.2.	LOGIKA ETICKÉ ARGUMENTACE	190
13.3.	ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA	191
13.3.1.	<i>Antropocentrické typy etiky</i>	192
13.3.2.	<i>Neantropocentrické typy etiky</i>	192
13.3.3.	<i>Etika úcty k životu</i>	193
13.3.4.	<i>Koncept rozšířených práv</i>	194
13.3.5.	<i>Etika země</i>	195
13.3.6.	<i>Hlubinná ekologie</i>	196
13.4.	ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA V KAŽDODENNÍM ŽIVOTĚ	197
13.5.	SOUHRN ENVIRONMENTÁLNÍCH ETICKÝCH KONCEPCÍ.....	198
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?.....	199

14.	ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE ZALOŽENÁ NA ZMĚNÁCH HODNOT	200
14.1.	HODNOTY A POTŘEBY	200
14.2.	ZPŮSOB ŽIVOTA V ENVIRONMENTÁLNÍ PERSPEKTIVĚ	201
14.2.1.	<i>Blahobyť</i>	201
14.2.2.	<i>Konzumerismus</i>	201
14.3.	MOŽNOSTI ZMÍRNĚNÍ SPOTŘEBY ZMĚNOU ŽEBŘÍČKU HODNOT	202
14.3.1.	<i>Alternativní životní způsoby</i>	202
14.3.2.	<i>Bída – dobrovolná chudoba – výběrová náročnost</i>	202
14.3.3.	<i>Skromnost jako součást sociální prestiže a sociálního statusu</i>	203
14.3.4.	<i>Způsob vyvolání změny postojů a životního stylu</i>	204
14.3.5.	<i>Drobné kroky nebo radikální změna?</i>	204
14.4.	PŘÍKLADY PROMĚN ŽIVOTNÍHO ZPŮSOBU V PERSPEKTIVĚ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	204
14.4.1.	<i>Turismus</i>	205
14.4.2.	<i>Automobilismus</i>	205
14.4.3.	<i>Jídlo a vaření</i>	206
14.4.4.	<i>Mužská a ženská role</i>	208
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	209
	MÍSTO ZÁVĚRU – VIZE UDRŽITELNÉ SPOLEČNOSTI.....	210
	POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	211